

Kako so gozdovi važni.

Marsikateri srenje imajo že tako malo gozdnih deležev, da le z veliko silo izhajajo z lesom. Druge jih imajo za potrebo, ali o kaki nesreči bi bile že v zadregi. Zopet druge imajo gozdov še obilo, toda v tej obilnosti je del njih prihodkov, brez katerih nočejo in ne morejo biti. Sploh so zaloge še tolike, da je z lesom moči trgovati, kar nese veliko denarja. Veliko gozdne zemlje se celo ne more v polje predelati, ker je preslaba, prenerodovitna in v nepripravnih krajih. Potemtakem mora to, kar je zdaj gozd, tudi v prihodnje (veči del) ostati gozd. Toda korist deželna in posameznih posestnikov zahteva gospodarstvo tako uravnati, da hasni gozd, kolikor je največ moči. Zato je treba gospodarstvo v tem oziru zboljševati, ne pa ga zanemarjati. Pred drugim naj se neizmerna množina stelje skrči le do potrebe.

Gozd pa ni le neogibno potreben zaradi lesa, ampak ravno toliko je potreben goram proti plazom in zametom, ravninam proti zasipom in da se ne zaglinjajo vodne struge po njih; potreben je gozd tudi studencem, da se ohranijo, in podnebjem, da je vedno ugodno. Ako bi gozd ne dajal tudi nobene druge koristi, moral bi ostati kakor bramba deželi v prid in blaginjo. Zgodovina ima prav žalostnih dokazov, kako pridejo najrodovitejše dežele v nič, kadar iztrebijo gozde. Žalostni vzgledi so Palestina, Mala Azija, Španija, Grčija (pri nas menda tudi Kras) itd. Te dežele so imele nekdanj obilo studencev in potokov, bile so neizrečeno rodovitne in pod najboljšim obnebjem; sedaj vsega pomanjkuje. Naj povem pa nekatere posamezne vzglede.

Dalmacija je bila nekdanj cvetoča, studenčna dežela z najprijaznejšim obnebjem. Rimski velikaši so zaradi njenih lepot radi obiskovali to deželo. V srednjem veku so dobili Dalmacijo Benečani v posest. Le ti so po gozdih lomastili in jih brez usmiljenja izsekovali za trgovstvo z lesom ter tudi za ladije. Toda Dalmatinci niso marali svojih novih gospodarjev, upirali so se in napadali jih in plenili ter se skrivali po starodavnih gozdih, ki jih je zmerom še kaj bilo. Poslano je bilo toraj vojaštvo s poveljem, naj vse gozde popali. Ob konci tega preganjanja so cele barke napolnili s kozami, ki so jih med obožano ljudstvo razdelili. Tem živalim je bilo skrbeti, da se gozdi niso mogli več izpodrasti, in nalogo svojo so tudi natanko izpolnjevale. In glejte! Sedanj čas je Dalmacija tako ožuljena, pusta in suha, dežela, da daleč okrog ni take. Prijatelji kozji naj si to za uho zapišejo. Spodnji Egipt je bil nezdrav, in največ je devetkrat na leto tam deževalo. Na svet nekega evropskega zdravnika je Mehemed Ali paša dal nasediti 20 do 30 milijonov dreves, in število deževnih dni se je nato namnožilo do 42, in obnebe se zboljšuje. Po gornjem Egiptu pa, koder so datljeve gozde izsekovali, kaže se ravno nasprotno. Tudi v Tiberiji so jeli zemljo bolj pridno obdelovati, zasajati zelenjavo, in od tistega časa dežuje večkrat. — Ko je bilo po okrajini Bocage na Vendeljskem na Francoskem še gozdov, bilo je po

poljih in ob potih obilo vode. Od leta 1808. so jeli gozde skoro vse vprek izsekovati, in od tistega časa pomanjkuje polju velikokrat dežja, studenci in vodnjaki dajejo le malo vode.

Pred letom 1821. je Provansa (Provence) na Francoskem imela dokaj studencev in potokov. Leta 1822. so pozeble vse oljke, ki jih je bilo cele gozdove in treba jih je bilo potem posekati. Od tistega časa so potoki močno usihali, in poljedelstvo je bilo veliko težavnejše.

Glejte, ljubi kmetje, kako potrebno je torej skrbeti za gozde, loge, dobrane in goščave, da se ohranijo. Ako vam je kaj tudi do svojih otrok, a ne le za svoje grlo in želodec, bodite varčni z lesom in modro gospodarite z gozdi.

Katere stroke kmetijstva naj bodo zastopane na šolskem vrtu.

Katere stroke kmetijstva naj učitelj razkazuje na šolskem vrtu, zavisno je od velikosti vrta, od krajevnih razmer in od sredstev, ki jih ima na razpolaganje.

Na majhnem prostoru moči je uspešno razkazovati le sadjarstvo ter zelenjadarstvo, in ker je sadjarstvo sploh najvažnejša kmetijska stroka za šolski vrt, smem trditi, da mora biti zastopana na vsakem dobro urejenem šolskem vrtu.

Ker ostaja, če se pravilno obdeluje drevesnica, vedno nekaj praznega prostora, ki vsled umnega kolobarjenja počiva, porabi se ta prostor najbolje za zelenjadarstvo. Na večem vrtu odmeri se pa sicer lahko za to stroko še kak poseben prostor.

Po vinorodnih krajih, zlasti sedaj, ko je pričela trtna uš tako grozovito uničevati trsje, dolžan je najbolje učitelj, da kaže na vrtu svojem, kako s trto ravnati, da se ubrani uši. Po takih krajih je za šolski vrt vinarstvo ravno tako važno kakor sadjarstvo ali pa morda še važnejše. Koder so vinogradi okuženi, svetujem učitelju, ki mu je premajhen vrt na razpolaganje, naj se izključljivo peča le z vinarstvom. Imel bode pa tudi zaradi kolobarjenja vedno prostora za zelenjadarstvo.

Po krajih, koder je gozdarstvo važno (in kje ni pri nas?), poprime se učitelj lahko tudi vzganjanja gozdnih sadik.

Na velikem šolskem vrtu, ali sploh v kraju, kjer so razmere ugodne, bavi se bode šolski vrtnar tudi z vrbarstvom.

Iz mnogih ozirov priporočam učitelju lepotično vrtnarstvo, bodi si da vzgaja le cvetice, ali pa na velikih vrtih da napravlja večje nasade, kakor n. pr. kak majhen botaniški vrt v obliki skromnega parka.

Ker je šolski vrt zelo primeren prostor za čebelnjak in ker je učitelju prikladno pečati se z čebelarstvom, bodi tukaj omenjena tudi ta stroka kmetijstva.

Predno torej prične učitelj razdeljevati vrt, naj natančno preudari, katere stroke kmetijstva bode uvedel na svojem vrtu, zlasti naj se ozira na krajevne in podnebne razmere ter na sredstva, ki so mu na razpolaganje. Bolje je vrt preprosto urediti, pa umno obdelovati, nego pa mnogo hoteti, a ničesar ne zvršiti.

Razne reči.

* **Prekle**, po katerih se ovija fižol, navadno so neomajane. Prvo leto se dobro drži lubad lesa, drugo leto se pa prične lupiti, in po razpokah in režah se ugnezdi mrčes ter leže jajčka po njih. Le preišči tako preklo, in videl bodeš, koliko se ti je zaredilo pod lubadjo škodljivcev, ki ti bodo pozneje delali škodo na vrtu. Tedaj omaji vse take palice.

* **Kako drevje obvarovati zajcev**. Zopet je prišla zima in ž njo nevarnost katera preti sadnemu drevju po zajcih, zato v novič opozarjamo naše sadjarje, naj varujejo drevje svoje teh škodljivcev. Neki Schreitter piše v listu „Fundgrube“ to le: Nekateri sadjarji namažejo drevje z ilovico, drugi z ugašenim apnom. Prvo ni nič vredno, ker prvi dež odpere mažo, drugo je pa boljše. Drugi zopet obvežejo drevje s slamo. Škoda slame, časa in dela. Če pade debel sneg, ki dobi vsled mraza skorjo, tedaj drži zajca, kateri ogloda nad slamo lubad in tako uniči drevo. Ako je pa lubad mladega drevesa razpokana, tedaj vlaga mrčes v te razpoke svoja jajca, in slama varuje mraza zalego, katera ob prvem spomladanskem solnci izleze in obgloje vse popje. To sem izkušal mnogo let kot kmetovalec, prijatelj narave in kot lovec. Moj sadovnjak ima več nego 900 dreves, in vsako leto nadomeščam staro z mladim drevjem, katero so mi prejšnje čase vedno poškodavali zajci. Sedaj mi pa rabi proti zajcem to le ceno in zanesljivo sredstvo: Vzamem navadne ilovice, svežega kravjaka in poldrugi del ugašenega apna. Vse to pomešam v kaki posodi z gnojnico vred dobro skupaj in naredim toliko redko zmes, da se da rada mazati s čopičem. Predno mažem s to zmesjo, dodenem ji nekaj govejega žolca. Ta pripomoček mi rabi že 22 let izvrstno, kajti po deblih mi zatira mah, uničuje mrčesjo zalego po njih in varuje drevje zajcev, zato ga pa tudi prav zelo priporočam vsem sadjarjem.

* **Pridelovanje posebno velikih buč**. V Kaliforniji ravnajo tako le, če hočejo posebno velike buče pridelovati: Izkopljejo čveterooglato luknjo, 70 $\%$ široko in dolgo ter 35 $\%$ globoko. To luknjo napolne do polovice s človeškim gnojem, nanj pa natresejo 6 $\%$ na debelo dobre gozdne zemlje. V to zemljo vtaknejo vzkališčo bučno peško. Dobro je dve ali tri peške vsaditi ter pozneje slabejše rastline izruvat. Kakor hitro rastlina nastavi sad, puste le en poganjek z najlepšo bučo, drugo pa porujejo in potrgajo. Ostali buči pa podlože

desko, da zaprečijo gnilobo. Ako se pozneje zopet narede stranski poganjki, potrgajo tudi nje. Na ta način se daje pridelati velikanske buče, ki so neverjetno težke.

* **Kako vkuhanu sadje v steklenicah zamašiti**. Vsaka gospodinja, ki si napravlja vkuhanega sadja za zimo, ve, koliko sitno je zamaševati steklenice, napolnjene s sadjem. Dosedaj navadno zamaševanje z mehirjem, pergamentnim papirjem itd. ni le zamudno in sitno, ampak tudi slabo, ker ostane v steklenici vendar manj ali več zraka, ki je vzrok, da se kvari sadje. Po novem načinu se pa sadje že poprej primerno skuha v skupni posodi ter se potem že kuhano dene v steklenice ali se pa kuha v odprtih steklenicah. Bodi si prvo ali drugo vsaka steklenica mora biti po dokončanem kuhanju do pol centimetra pod robom napolnjena. Nato se vzame navadna, čisto bela smola ali pa kolofonija, katera se je raztopila pri ognji, ter se z njo steklenica zalije do roba. Smola se strdi ter naredi zamah, kateri vkuhanu sadje popolnoma zavaruje zraku. Kadar hočemo sadje rabiti, vzamemo v vroči vodi namočeno cunjo ter ovijemo ž njo steklenico okoli smole za malo časa, in kmalu se odleči smoleni zapah od steklenice. — Sadje se ne navzame prav nič smolnega duha ter se leta in leta obdrži.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

91.

Težave prvega poljedelstva. De Candolle in Darwin.

Kar se zná o starosti poljedelstva, narisali smo v poprejnem članku z zelo splošnimi črtami. Videli smo, da je poljedelstvo mnogo starejše od same povesti človeške, in da je še le ž njega pognal ves ostali napredek. No s tem še nismo se dotaknili vseh onih zanimivih vprašanj, katera bi nam imela razjasniti sam začetek poljedelstva. Kako je človek do tega prišel, da žitarice vzgaja? Kje jih je našel? Kje je prva domovina pojedinim žitaricam? Vrlo so to zanimiva vprašanja, pa če tudi ne moremo še danes na vsako vprašanje jasno odgovoriti, vendar ne smemo molče mimo iti. Uže ono, kar se je do danes odkrilo, služi človeškemu umu na čast, in ves ta uspeh nam jamči, da hočemo kedaj tudi v tem na čistem biti.

Ako narod tudi ob lovu živi, vendar se pogosto dogaja, da ljudje včasih posežejo po plodovih v gozdu, po semenju in korenju na livadi. Ako ti proizvodi tudi niso vselej sami na sebi tečni in redilni, vendar človeka dosti potov potreba prisili, da po njih seže. No od tega